

Voortgangsrapportage Samenwerkingsagenda Landbouw

Maart 2022

Inhoud

1. Inleiding	2
2. De thema's	2
2.1 Verbinding Stad-Land	2
2.2 Gezondheid	6
2.3 Economisch rendabele landbouw	7
Subthema: Ruimtelijk beleid en landbouwstructuur	7
Subthema: Vrijkomende agrarische bebouwing	9
2.4 Circulaire landbouw.....	12
2.5 Natuurinclusieve landbouw.....	13
Subthema: Duurzame landbouw met natuur.....	13
Subthema: Waterkwaliteit	14
2.6 Klimaatneutrale landbouw	16
Subthema: Klimaat	16
Subthema: Bodemdaling	17
2.7 Themaoverstijgend.....	18
3. Moties.....	25
4. Tot slot; de relatie met andere opgaven voor het landelijke gebied	26

1. Inleiding

In september 2018 is de Landbouwvisie vastgesteld door Provinciale Staten en in februari 2019 de Samenwerkingsagenda Landbouw (SAL). Jaarlijks wordt er een voortgangsrapportage opgesteld (tot en met het jaar 2023). Hierin wordt gerapporteerd wat de provincie heeft gedaan en wat de stand van zaken is met betrekking tot de verschillende acties uit de Samenwerkingsagenda. In 2024 zullen de Provinciale Staten middels een evaluatie worden geïnformeerd over de bereikte doelen.

Daarnaast worden Provinciale Staten via de jaarcyclus geïnformeerd over de voortgang en uitvoering van het beleid én de financiële stand van zaken. Over de voortgang van de (landbouw) maatregelen, die via de Agenda Vitaal Platteland worden uitgevoerd, wordt ook jaarlijks gerapporteerd.

De voortgangsrapportages zijn niet bedoeld als evaluatie van het beleid of de uitvoering. Ook doen we geen voorstellen voor bijstelling of aanpassing van het beleid. Voor activiteiten die bij de voortgangsrapportage van begin 2021 al waren afgerond wordt in deze rapportage korthedshalve naar de eerste voortgangsrapportage verwezen, tenzij dat voor de leesbaarheid onwenselijk is.

Voor u ligt dus de **tweede voortgangsrapportage SAL**. We houden hierbij op hoofdlijnen het format aan zoals dat bij de eerste rapportage is gebruikt. De SAL vormt dus de kapstok voor rangschikking. In hoofdstuk 2 vindt u dan ook de zes thema's uit de Samenwerkingsagenda, namelijk; Verbinding Stad-Land, Gezondheid, Economisch rendabel, Circulaire landbouw, Natuurinclusieve landbouw en Klimaatneutrale landbouw. In aanvulling hierop, en in afwijking van de eerste voortgangsrapportage, wordt in paragraaf 2.7 aandacht besteed aan een aantal onderwerpen die duidelijk thema overstijgend zijn.

In hoofdstuk 3 geven we aan hoe de moties die nog niet eerder waren afgedaan, zijn opgepakt. In hoofdstuk 4 stippen we kort de relatie tussen de SAL en een aantal maatschappelijke opgaven aan.

2. De thema's

Per thema worden eerst de doelen voor 2023 weergegeven, zoals beschreven in de SAL. Daarna volgt een opsomming van de uitgevoerde activiteiten en de behaalde resultaten. De nadruk ligt op de acties die we als provincie zelf hebben uitgevoerd, aangejaagd of in gang gezet.

2.1 Verbinding Stad-Land

Doelen 2023

- De provincie is aangesloten bij betekenisvolle coalities van producenten, ketenpartijen, consumenten, overheden en kennisinstellingen, die bijdragen aan de opschaling van de markt voor streekproducten en neemt een actieve rol in het realiseren van een gedeelde doelstelling met betrekking tot de consumptie of de afname van streekproducten.
- De provincie Utrecht geeft het goede voorbeeld door in haar eigen catering te zorgen voor zo veel mogelijk duurzame, korte keten producten uit Utrecht en omgeving en heeft andere (overheids-)organisaties in de Utrechtse regio gestimuleerd dit ook te doen.

Activiteiten en resultaten

De Voedselagenda 2021-2023 is vastgesteld in de Provinciale Staten vergadering van 14 april 2021 met kennisname van het Uitvoeringsprogramma 2021. De Voedselagenda is bedoeld als een stimuleringsagenda. Wij werken hiermee aan het ontwikkelen van kennis en ervaring, het delen in netwerken, het faciliteren van projecten en het uitzoeken van wat goed gaat of nog onderzocht moet worden. Met de Voedselagenda richt de provincie zich op het versterken van korte, regionale voedselketens en het bevorderen van de consumptie van gezond en duurzaam voedsel in de

provincie. Dit voorjaar zijn het Uitvoeringsprogramma 2022 en de Voortgangsrapportage 2021 vastgesteld. Deze laatste rapportage geeft een uitgebreider beeld van de activiteiten die zijn uitgevoerd voor met name het thema Verbinding Stad-Land. In deze paragraaf worden de belangrijkste activiteiten waar wij als provincie een bijdrage aan geleverd hebben opgesomd.

Aansluiten bij netwerken voor regionaal voedsel

<p>Resultaat</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wij zijn deelnemer en actieve partner van FPUR (Food-Print Utrecht Region) geworden. Het FPUR-netwerk heeft twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd in 2021: 14 oktober een bijeenkomst met als thema “Transitie naar Gezonde Voedselbedrijven” en 25 maart de bijeenkomst “Erfgoed Voedt- Forten en landschap”. • Provincie Utrecht neemt maandelijks deel aan het overleg tussen de twaalf provincies en ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de korte keten. Hier zijn we aan het verkennen of het mogelijk is om te komen tot een Nationale Samenwerking Korte Keten. • Het Rijk heeft sinds 2017 financiering beschikbaar gesteld voor structurele aandacht in het onderwijs voor voedingseducatie en heeft daarvoor het programma Jong Leren Eten (JLE) opgestart. Jong Leren Eten staat voor: zoveel mogelijk kinderen en jongeren meer structureel in aanraking laten komen met informatie en activiteiten over voedsel/voeding met als uiteindelijk doel dat zij leren om gezonde én duurzame keuzes te maken. Per provincie zijn Jong Leren Eten-makelaars aangesteld. De makelaars verbinden vraag en aanbod van voedsel educatie, stemmen af tussen de verschillende partijen in een bepaalde regio en beschikken over een netwerk. We hebben regelmatig contact met de Jong Leren eten-makelaars die binnen de provincie Utrecht actief zijn. De activiteiten van de JLE-makelaars worden afgestemd op de ambities en aandachtspunten van de Voedselagenda. Bij een aantal initiatieven/projecten werken we samen in partnerschap. • Utrecht Food Freedom is een projectnetwerk van partijen die de burger weer in contact wil brengen met de boer, de tuinder, de fruitteler en zet daarvoor het landschap en de geschiedenis van de stelling van Amsterdam en de nieuwe Hollandse Waterlinie in. De projectleider Voedselagenda neemt deel aan de klankbordgroep in het kader van activiteitenprogramma 21-22 Utrecht Food Freedom. • Als provincie zijn wij begin 2021 aangesloten bij het onlangs gestarte Lerend netwerk voedselomgeving van Transitiecoalitie Voedsel. De Transitiecoalitie Voedsel is een coalitie van Nederlandse koplopers in de wereld van landbouw, voedsel, natuur en gezondheid. Voortbouwend op coalities en partijen die thema’s van de transitieagenda oppakken, fungeert de transitiecoalitie als een coördinerend, agenderend, inspirerend, versnellend en beïnvloedend netwerk dat werkt aan een nieuw landbouw- en voedselsysteem. In het netwerk wordt kennis en inspiratie uitgewisseld en samenwerkingen op het thema voedselomgeving gestimuleerd. Stichting Greendish geeft vorm aan de volgende fase van de ontwikkeling van het netwerk.
-------------------------	--

Boerderij in de kijker – start ontwikkeling en aanbod voor voortgezet onderwijs

Resultaat Boerderij in de kijker is uitgerold over de hele provincie. Het aanbod is ook uitgebreid naar groepen 7 en 8 van de basisschool. In 2022 start de ontwikkeling en implementatie aanbod voor het voortgezet onderwijs. Tweetal VO-programma's worden opgezet en gepromoot. Hierbij wordt uitgegaan van landelijk lesmateriaal wat ontwikkeld is door Jong Leren Eten. Samen met JLE wordt gestart met enkele scholen en boeren en indien deze VO-projecten slagen, kunnen deze programma's uitgerold worden voor alle VO-scholen in de provincie. Het doel is een duurzaam netwerk tussen vo-scholen en boeren. Boerderij in de kijker wordt mede mogelijk gemaakt door middelen van AVP, en de Jong Leren Eten-makelaars.

Lokaal Voedsel Utrecht

Resultaat Vanuit POP3 is een financiële bijdrage geleverd aan het LEADER-project en hadden we zitting in de begeleidende projectgroep. Het project zorgt dat aanbod en afzet bij elkaar worden gebracht en dat kennis en knelpunten op het gebied van lokaal voedsel worden gedeeld en opgepakt. De website en bijeenkomsten vormen een platform waar voedselondernemers elkaar kunnen vinden. Er is maandelijks contact met de voedselmakelaar en inhoudelijke projectleider. 14 Maart 2022 staat de slotbijeenkomst gepland het project. Tijdens deze bijeenkomst worden de eindconclusies en aanbevelingen gedeeld met het netwerk, en besproken wat de mogelijke rol van provincie Utrecht bij het vervolg kan zijn. Vanuit de Voedselagenda wordt een overbruggingsperiode voor 2022 (na afronding LEADER-project) gefaciliteerd waarin wordt verkend hoe het LVU-netwerk voortgezet kan worden.

Provincie geeft het goede voorbeeld - I

Resultaat Adviesbureau Greendish heeft in 2020 de opdracht gekregen om samen met team facilitair van de provincie en de cateraar te zorgen dat in ons bedrijfsrestaurant en in de catering zo veel mogelijk gezonde en duurzame voeding geserveerd gaat worden. Wij hebben doelen geformuleerd ten aanzien van transparantie over de herkomst van cateringproducten en op het gebied van het vergroten van het aandeel van producten uit de regio in het assortiment. In 2020 is een nulmeting uitgevoerd om te onderzoeken wat de beginsituatie is. Een aantal wijzigingen heeft plaatsgevonden in het aanbod in het restaurant en in de banquetingmap. Van 10% inkoop lokale producten in 2020 zijn we naar 14% lokaal gegaan in 2021. Door de corona-situatie waren er veel minder bezoekers in het restaurant en was er sprake van een beperkt aanbod. Dit had een groot effect op de gewenste volumes die ingekocht zijn. Daardoor werd het lastiger om lokaal in te kopen. Het doel voor eind 2022 is 40%. Ten opzichte van 2020 worden er 20% meer vegetarische gerechten aangeboden op de menukaart. Onderdeel van het traject is ook dat team facilitair samen met Greendish drie challenges benoemt en uitvoert. Doordat het bedrijfsrestaurant gedeeltelijk dicht was, en er door Corona geen grote bijeenkomsten hebben kunnen plaatsvinden, zijn deze challenges nog niet uitgevoerd.

Provincie geeft het goede voorbeeld - II

Resultaat Provincie Utrecht was vanuit de afdeling facilitair deelnemer aan de 'verspillingsvrije week'. Deze week vond plaats van 7 t/m 13 september 2021 en werd georganiseerd

door stichting Samen tegen voedselverspilling. De stichting Samen Tegen Voedselverspilling vormt een beweging van bedrijven en publieke organisaties die hun krachten hebben gebundeld voor een gezamenlijk doel: het verminderen van voedselverspilling met de helft voor 2030.

Elke dag werden berichten geplaatst op intranet om aandacht te genereren onder onze eigen collega's voor voedselverspilling en te laten zien wat we allemaal al doen. Een dergelijk voorbeeld is dat we binnen het bedrijfsrestaurant een slimme meter gebruiken op de afvalcontainer (Winnow-techniek) om te meten wat voor voedsel er is verspild en waarom. Daarnaast bieden we nu verspillingslunches aan via de app Too Good To Go.

Opstellen Voedselagenda

Resultaat De Provinciale Staten hebben op 14 april 2021 de Voedselagenda vastgesteld met kennisname van het Uitvoeringsprogramma 2021. Gedurende de ontwikkeling van de Voedselagenda zijn verschillende gesprekken gevoerd met een breed scala aan partijen en initiatieven die zich bezighouden met de korte, regionale keten en/of duurzaam en gezond voedsel in de provincie Utrecht. Tijdens deze gesprekken is feedback en input opgehaald, ter aanscherping van de Voedselagenda en ontwikkeling van het Uitvoeringsprogramma 2021. In totaal zijn hiermee gesprekken gevoerd met 15 verschillende organisaties. In juli 2021 is de projectleider gestart om de uitvoering van de agenda mogelijk te maken. De projectleider heeft ± 45 kennismakingsgesprekken gevoerd met 39 verschillende partijen en initiatieven. Van overheden, kennisinstellingen, korte keten ondernemers, organisaties als het voedingscentrum en JOGG (gezonde jeugd, gezonde toekomst), tot aan maatschappelijke initiatieven. Daarnaast heeft de provincie deelgenomen aan 10 netwerkbijeenkomsten.

Overige activiteiten en resultaten

Wat

- **De Keuken van Utrecht:** Een evaluatie van de TV-serie heeft plaatsgevonden. Dit is een informatieve serie die vanaf 1 april tot oktober 2020 wekelijks bij RTV Utrecht werd uitgezonden. De Keuken van Utrecht heeft ook een aantal podcasts opgenomen in 2021 over lokaal voedsel. De oud-gedeputeerde van Landbouw, Hanke Bruins Slot, heeft aan de podcast van 1 november deelgenomen.
- **Mansholtcampus:** De Eemlandhoeve te Bunschoten-Spakenburg is bezig met het opzetten van de Mansholtcampus. Het doel van de Mansholtcampus is om de regio van 20% tot 30% voedsel uit eigen omgeving te voorzien en 20% tot 30% van de boeren een nieuw verdienmodel te bieden in een regionale voedselketen. Aan deze doelen wordt gewerkt met een denktank, academie, experimenten en community. Voor 2021 heeft de Mansholtcampus aangegeven drie projecten op te starten: het experiment Fair True Price, Foodhub Eemvallei en Robuuste Aanpak Regionale Voedselstrategie. De Eemlandhoeve heeft een incidentele subsidie van de provincie ontvangen voor verkenning en opzet van de Foodhub Eemvallei en de Mansholt academie voor de organisatie van een aantal concrete activiteiten). De foodhub Eemvallei moet een fysieke foodhub worden waar lokaal geproduceerd voedsel de weg van boer naar burger vindt. Binnen de Mansholt academie worden activiteiten (workshops en leergangen) georganiseerd voor burgers en boeren over lokaal voedsel. In 2021 heeft de Mansholtcampus vier activiteiten georganiseerd:

Farm Food Fietstour, Dutch Food Carrousel, twee sessies contouren richting regionaal voedselsysteem.

2.2 Gezondheid

Doelen 2023

- De uitvoering van het Hoofdlijnenakkoord Warme Sanering Varkenshouderij heeft geleid tot significante emissiereducties in de varkenshouderij.
- De Regio Deal Foodvalley heeft geleid tot meer kennis, innovaties en bedrijvigheid op de as voedsel en gezondheid.

Activiteiten en resultaten

Omgevingsvisie en Omgevingsverordening: aandacht voor gezondheidsrisico's rondom fijnstof, geur en zoönosen

Resultaat We volgen en delen de ontwikkeling in kennis over gezondheidsrisico's van de landbouw en nemen dit waar nodig mee in beleidsontwikkeling. Het Omgevingswetprogramma Gezond en Veilig 2022-2025 wordt naar verwachting vastgesteld in het tweede kwartaal 2022.

Vervolg geitenstop

Resultaat Enkele jaren geleden is uit onderzoek in Noord-Brabant en Limburg gebleken dat mensen meer kans hebben op het krijgen van een longontsteking als ze in de buurt van geitenhouderijen wonen. Uit de resultaten van een vervolgonderzoek (2020) blijkt dat er ook in Utrecht, Gelderland en Overijssel een relatie tussen veehouderijen (en dan met name geitenhouderijen) en longontsteking is geconstateerd. Over de mogelijke oorzaken daarvan vindt momenteel vervolgonderzoek plaats. Bevindingen hiervan worden besproken in het Kennisplatform Veehouderij en Humane Gezondheid waar provincie Utrecht ook in is vertegenwoordigd. Afronding van het onderzoek zal door opgelopen vertraging vanwege de coronacrisis pas eind 2024 kunnen plaatsvinden. Op dat moment kan en zal worden bezien of en zo ja op welke wijze de 'geitenstop' wordt opgeheven.

Regio Deal Foodvalley

Resultaat Zie paragraaf 2.7

Vervolg Proeftuin Veenweiden

Resultaat In afstemming met de aanpak Stikstof en de Regionale Veenweidenstrategie is een voorstel ontwikkeld om rondom de Nieuwkoopse Plassen aan de slag te gaan met een vervolg op de Proeftuin, onder de noemer Proeftuin Veenweiden 2.0. Het doel van het vervolg is om via coachen en belonen de uitstoot van stikstof en broeikasgassen verder terug te dringen via managementmaatregelen. Ook de rendabiliteit van de ondernemers is hierbij een belangrijk onderwerp. Het project wordt uitgevoerd binnen de kaders van het gebiedsproces Nieuwkoopse Plassen.

Sanering varkenshouderij

Resultaat	De saneringsregeling voor varkenshouderijen die voor de 'oude' reconstructiegebieden is ingesteld, met voor Utrecht het oostelijk gedeelte, is in 2021 afgerond. Uiteindelijk hebben in Utrecht drie varkenshouderijen deelgenomen aan de regeling Sanering Varkenshouderij.
------------------	--

Nertsenhouderijen (niet genoemd in SAL)

Wat	Met de uitbraak van corona is de nertsenhouderij ook in Nederland versneld afgebouwd. Hiervoor zijn vanuit de landelijke overheid extra financiële middelen beschikbaar gesteld (150 miljoen euro extra, naast de 32 miljoen euro die eerder beschikbaar is gesteld voor sloop- en ombouwregeling voor nertsenhouders). Begin 2021 zijn alle nertsenhouderijen in Nederland gestopt met hun bedrijf. Van de 124 bedrijven bevond zich één operationeel in Utrecht (Renswoude). De afwikkeling voor het bezien van herbestemming ligt bij de gemeente.
------------	---

2.3 Economisch rendabele landbouw

Het economisch rendabel zijn van agrarische bedrijven is een belangrijk uitgangspunt bij de gehele landbouwtransitie en raakt daarmee aan alle thema's uit de samenwerkingsagenda. Op veel vlakken heeft de provincie daarbij geen centrale rol. Dit is wel het geval waar het gaat om ruimtelijke condities, landbouwstructuur of vrijkomende agrarische bebouwing. In de Samenwerkingsagenda Landbouw onderscheiden we twee subthema's bij Economisch rendabele landbouw. Dit zijn het subthema Ruimtelijk beleid en landbouwstructuur en het subthema Vrijkomende agrarische bebouwing. In de volgende paragrafen worden deze doelen en aanpak op deze onderwerpen beschreven.

Daarnaast dragen we ook met andere activiteiten en projecten bij aan het verbeteren en ontwikkelen van verdienmodellen. Dit doen we o.a. met de Voedselagenda, de Regio Deal Foodvalley en het actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (zie par. 2.7). Ook in beleid dat gericht is op bijvoorbeeld de vermindering van de stikstofuitstoot en vermindering van de bodemdaling in het veenweidegebied, is er aandacht voor (alternatieve) verdienmodellen.

Subthema: Ruimtelijk beleid en landbouwstructuur

Doelen 2023

- De provincie heeft nieuwe instrumenten ontwikkeld en in gebruik om efficiënte kavelruilprocessen met voldoende ruilgrond mogelijk te maken. Opgaven zoals het afremmen van bodemdaling, herstel van biodiversiteit en de energietransitie worden in deze aanpak meegenomen.
- De economische ontwikkelingsruimte voor landbouwbedrijven wordt optimaal benut door het Programma Aanpak Stikstof (PAS) op een juridisch houdbare wijze uit te voeren (geldt ook voor periode na 2023). *Noot: inmiddels is dit opgevolgd door Aanpak Stikstof. De inzet, ook voor de agrarische sector, wordt in dat betreffende programma uitgewerkt.*
- De landbouwgronden in eigendom van de provincie worden daar waar mogelijk meerjarig verpacht.

Activiteiten en resultaten

Beschikbaarheid ruilgrond

Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit landbouw dragen we bij aan de ontwikkeling van de nieuwe grondstrategie. • In het kader van het Handelingskader Stikstof werken we mee aan de ontwikkeling van instrumenten voor de gebiedsgerichte aanpak. Hieronder vallen ook kavelruil en bedrijfsverplaatsing. • In het kader van het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied streven we naar een aanpak voor landbouwstructuurversterking in combinatie met andere opgaven in het landelijk gebied.
------------------	--

Veenweiden in Beweging

Resultaat	<p>In 2019 en 2020 zijn vier kennisdocumenten opgesteld. Deze gaan over bodemdaling, duurzame landbouw, infrastructuur en duurzame energie. Deze documenten zijn besproken met de agrariërs in Kamerik. De agrariërs hebben samen met de overheden ontwikkelmogelijkheden geschetst voor 2030 en 2050. Ook is een pilot ontwikkeld over de landschappelijke inpassing van zonnevelden. Begin 2021 is het project afgerond door middel van een infographic en adviezen voor de omgevingsplannen van de betrokken overheden. De kennisdocumenten zijn o.a. gebruikt in de Kavelruil Kamerik-Harmelen. Het verkennende gebiedsproces 'Veenweiden in Beweging' heeft het draagvlak voor de aanpak van bodemdaling vergroot. Binnen de kavelruil kunnen daardoor per polder collectieve plannen voor de aanleg van waterinfiltratiesystemen worden gemaakt.</p>
------------------	--

Jonge landbouwers

Resultaat	<p>In samenwerking met LTO is een conceptplan ontwikkeld, waarbij ook samenwerking is gezocht met het HAJK (Hollands Agrarisch Jongeren Kontakt). Door de coronacrisis heeft nog geen fysieke bijeenkomst met jonge agrariërs kunnen plaatsvinden. Voor 2022 staat een verkenningsbijeenkomst op de planning. Het doel van deze bijeenkomst is vooral het ophalen van wat er leeft onder de jonge agrariërs.</p>
------------------	--

Overige activiteiten (niet genoemd in SAL)

Toekomstige ontwikkeling glastuinbouwgebied Harmelerwaard

Resultaat	<p>De Harmelerwaard is een van de twee glastuinbouw-concentratiegebieden in de provincie Utrecht. Ondernemers in dit gebied (100 hectare) geven aan dat zij op korte en middellange termijn serieuze bedreigingen zien voor een gezonde bedrijfsvoering op deze locatie. De gemeente is in overleg met de provincie gestart met een verkenningsstudie naar het toekomstperspectief van de Harmelerwaard. De toekomst van de Harmelerwaard is onderdeel van een bredere afweging over de verdeling van de schaarse ruimte. Betrokken partijen zijn Tuindersvereniging Harmelerwaard met ondersteunend bureau, LTO Nederland (Glaskracht) en gemeente Woerden.</p>
------------------	--

Kavelruil Kamerik-Harmelen

Resultaat	De provincie is opdrachtgever voor de Kavelruil Kamerik-Harmelen. Doel van het project is landbouwstructuurversterking in combinatie met afremmen bodemdaling, versterken biodiversiteit en waterbeheer. De provincie brengt circa 80 ha ruilgrond in. In 2020 hebben GS besloten om meer nadruk te leggen op de aanpak van bodemdaling. Ook hebben de GS de kavelruilcommissie ingesteld. Medio 2021 was een eerste ruilplan gereed, dat is goedgekeurd door GS. Helaas heeft één van de partijen zich teruggetrokken waardoor dit eerste plan niet doorging. De planning is om in het voorjaar van 2022 een definitief plan gereed te hebben. Betrokken partijen zijn: gemeente Woerden, waterschap HDSR, LTO Noord en het agrarisch natuurcollectief Rijn, Vecht & Venen.
------------------	--

Subthema: Vrijkomende agrarische bebouwing

Doelen 2023

- Er ligt een gezamenlijke, goed werkende aanpak van provincie en gemeenten voor het ontzorgen van agrariërs en versnellen van het vinden van een goede herbestemming en/of sloop van vrijkomende agrarische bebouwing. Bijvoorbeeld met goed functionerende VAB-loketten.
- De omgevingsverordening biedt ruimte voor experimenten met betrekking tot herbestemming of sloop.
- Vanuit een goed overzicht van de best beschikbare technieken heeft de provincie samen met betrokken partijen een stimuleringsbeleid ontwikkeld voor het circulair bouwen van nieuwe stallen.

Activiteiten en resultaten.

Om verrommeling en ondermijning tegen te gaan en het landelijk gebied vitaal te houden stimuleert de provincie sloop en herbestemming van Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB). De grootste spelers voor dit onderwerp zijn de agrariërs en andere erfeigenaren zelf en de gemeenten. Bij de gemeenten is het loket voor de erfeigenaren ingericht; de gemeenten beoordelen initiatieven en zien ook toe op de naleving van de regels uit het bestemmingsplan. Als provincie zijn we, conform de Landbouwvisie en Samenwerkingsagenda Landbouw, vooral de drempels voor sloop en/of herbestemming in beeld aan het brengen en waar mogelijk weg aan het nemen. Het doel is een integrale, gezamenlijke, goed werkende aanpak voor het ontzorgen van agrariërs en het faciliteren van gemeenten. We doen dit onder andere door kennis te delen, instrumenten te ontwikkelen en de samenwerking met gemeenten steeds verder vorm te geven.

Het afgelopen jaar is de volgende voortgang geboekt:

1. Het vergaren, ontsluiten en delen van kennis

Wat	Het aantal disciplines binnen de provincie dat samenwerkt voor de VAB aanpak is uitgebreid met grondzaken. Nauwe samenwerking was er al tussen de disciplines: Ruimtelijke Ordening (RO), ondermijning, GIS, landbouw (inclusief plattelandscoaches), milieu en stikstof en sanering van asbestsdaken. Met de laatste discipline is de samenwerking geïntensiveerd. Er is verschillende keren uitwisseling van kennis en ervaring geweest met provincie Noord-Brabant. Bruikbare elementen van de Brabantse aanpak nemen we over. Zo zoeken we nu ook uit in hoeverre milieuvergunningen extra inzicht (data) kunnen geven in de voorspelbaarheid van het vrijkomen van agrarische erven. De plattelandscoaches (opleiding in coronatijd) hebben gebundelde (video) informatie gekregen over VAB. Vervolgens zijn er verschillende overleggen geweest met de plattelandscoaches. We krijgen op die manier feedback op onze aanpak, maar helpen
------------	--

hen zo ook hun werk nog beter te doen. Zij hebben er onder meer baat bij om met ons door te praten over mogelijkheden voor herbestemming, aan de hand van concrete casussen. Bij deze gesprekken worden waar nodig ook de gemeenten en de RO contactpersonen van de provincie betrokken. Dat helpt de planvorming verder. Door de gesprekken krijgen we ook feedback op de instrumenten die we ontwikkelen. Er is waardering voor de VAB informatievoorziening op onze provincie-site. Het instrument 'fiscaliteit' blijkt bijvoorbeeld voor een brede doelgroep heel bruikbaar en krijgt wellicht landelijk op meer plaatsen navolging. ~~dan wel gebruik.~~ Specifiek op het vlak van ondermijning zijn er samen met het Regionaal Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) Midden-Nederland workshops georganiseerd voor groene BOA's van de RUD en ODRU. In deze workshops stond signaalherkenning en kennisdeling met betrekking tot ondermijnende criminaliteit in het buitengebied centraal. Ook wordt met het RIEC waar mogelijk samengewerkt om de aanpak van ondermijning in het buitengebied te versterken. Kennisdeling staat hierin centraal. Dat gebeurt o.a. door de plattelandscoaches te instrueren op de verschijningsvormen van ondermijning in het buitengebied.

2. Instrumenten ontwikkelen

Wat

De voor de VAB aanpak ontwikkelde instrumenten zijn grotendeels klaar en worden vermeld op de VAB pagina van de provincie-site. <https://www.provincie-utrecht.nl/vab>

Vanuit de praktijk krijgen we waardering voor de ontwikkelde instrumenten. Het jaar 2022 zal gebruikt worden voor de afronding van de laatste onderdelen en voor het waar nodig doorvoeren van verbeteringen op basis van feedback vanuit gebruikers. In 2022 zal de pagina ook officieel gelanceerd worden, het communicatieplan daarvoor is in voorbereiding. O.a. de in de voortgangsrapportage SAL genoemde aspecten fiscaliteit, VAB data op kaart en inspirerende voorbeelden hebben hier een plek gekregen. Aan de VAB wijzer wordt de laatste hand gelegd.

We hebben geen signalen ontvangen dat er, naast het bestaande agroloket van het Landbouwnetwerk Regio Foodvalley, behoefte is aan het organiseren van een VAB-loket. Mochten die signalen wel komen dan gaan we de mogelijkheden en meerwaarde ten opzichte van het nu ontwikkelde instrumentarium bespreken. Wel is er veel behoefte aan het doornemen van casussen en faciliteren van gemeenten. Zie verder onder 'samenwerking met gemeenten'.

3. Samenwerking met gemeenten (groeimodel)

Wat

Voor een goede VAB-aanpak is het noodzakelijk dat in de (op te stellen) omgevings- of structuurvisies van gemeenten een visie landelijk gebied vorm krijgt inclusief de beoogde VAB-aanpak daarbij. Een dergelijke beleidsbasis is noodzakelijk om gemeentelijke samenwerking te krijgen voor het stimuleren van sloop en herbestemming. Als indicator voor de VAB-problematiek (provinciale begroting) hebben we dan ook geformuleerd:

Wij zetten erop in dat tenminste één gemeente in 2021 een visie op VAB heeft opgenomen in haar structuur- of omgevingsvisie voor het buitengebied die verder gaat dan een standaardregeling en afgestemd is op de provinciale kaders; daarin wordt bijvoorbeeld invulling gegeven aan intergemeentelijke samenwerkingen en aan een onderbouwing van aanvullende beoordelingscriteria.

Twee gemeenten hebben een conceptvisie aan ons voorgelegd waarin VAB aan de orde komt. Onderbouwing van de beoordelingscriteria behoeft nog aandacht in de verdere uitwerking.

We hebben verschillende goede en nuttige gesprekken gehad met ca. acht gemeenten. Tijdens deze gesprekken hebben we kennis uitgewisseld, een toelichting gegeven op onze instrumenten, uitgebreid besproken waar gemeenten tegenaan lopen en stilgestaan bij casussen. Vervolgafspraken volgen en dan zullen onder andere casussen langs de VAB-wijzer (digitale handreiking toepassing relevante provinciale regels, via vraag en antwoord) worden gelegd. Als provincie stellen wij het zeer op prijs dat gemeenten tijd vrijmaken voor dit onderwerp. De meeste gemeenten hebben een capaciteitsgebrek, het belang wordt tegelijk erkend.

Op dit moment hebben we ook een voorstel uitstaan aan vijf gemeenten in Utrecht West voor eventueel verdere ondersteuning door de provincie. Daarbij hebben we ambtelijk drie opties voorgesteld (deskundigenpool, pool van procesbegeleiders, faciliteren VAB omgevingstafel). Hiervoor is budget beschikbaar via het asbestdaken programma. Met de gemeenten Lopik en Montfoort is hierover binnenkort een gesprek.

Aan de oostkant van de provincie is een subsidieverzoek beleidsmatige samenwerking in voorbereiding. Verkend zal worden of en zo ja hoe er kan worden aangesloten bij de Gelderse systematiek waarbij uitwisseling van sloopmeters mogelijk is. De gemeenten staan open voor gezamenlijke visievorming en samenwerking over de grenzen heen en dat is positief.

Er is ook een subsidieverzoek circulair bouwen in voorbereiding. Als provincie hebben we gevraagd om een dusdanige insteek dat dit project indicatoren op gaat leveren die uitrol over de rest van de provincie mogelijk maken.

In het kader van het tegengaan van ondermijnende criminaliteit is samen met het RIEC, Utrechtse gemeenten en Stichting Meld Misdaad Anoniem een mediacampagne gehouden om de meldingsbereidheid van burgers bij vermoedens van ondermijning te vergroten. Via Meld Misdaad Anoniem kunnen burgers een vermoeden van criminaliteit op een veilige, want anonieme, manier melden. Deze meldingen spelen een sleutelrol bij het vroegtijdig signaleren van ondermijning, ook in het buitengebied (bijvoorbeeld door het melden van een kenmerkende geur van drugslabs of het signaleren van drugsafval).

Hoe verder?

Het Rijk heeft in de Nationale Omgevingsvisie een samenwerkingsafpraak met de regio's opgenomen over een gemeenschappelijke aanpak van de VAB-problematiek. Deze is gericht op het voorkómen van leegstand door herbesteding en sloop. Het rijksbeleid en de wijze van samenwerking moet nog gestalte krijgen in een Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het Rijk heeft hierin nu het initiatief. Wij haken aan bij de verdere uitwerking en willen via deze weg het stimuleringsbeleid circulair bouwen goed op de agenda zien te krijgen.

In 2022 werken we integraal verder aan de aanpak van de Vrijkomende Agrarische Bebouwing. We intensiveren de samenwerking met andere overheden nog verder, benutten mogelijke kansen binnen gebiedsprocessen voor bijvoorbeeld de stikstofaanpak of bodemdaling. We delen nieuwe kennis breed. We stimuleren gemeenten om herbesteding zoveel mogelijk te bekijken binnen het grote geheel aan opgaven. We zetten in 2022 ook in op communicatie rond VAB, de ontwikkelde instrumenten worden daarbij goed onder de aandacht gebracht en feedback wordt verwerkt.

Via de geschetste aanpak geven we ook invulling aan motie 115 en ook daar zetten we de komende jaren verder op in.

Inhoud motie 115 (11-11-2020)

- Jaarlijks, in de rapportage over de uitvoering samenwerkingsagenda landbouw, te rapporteren over de voortgang. Voor de eerste keer in januari 2021;
- in de rapportage de samenwerkingsmogelijkheden met gemeenten op te nemen voor wat betreft toezicht en handhaving op VAB locaties;
- de komende jaren prioriteit te geven aan VAB oplossingen om te voorkomen dat criminele organisaties vaste voet krijgen in de provincie Utrecht.

2.4 Circulaire landbouw

Doelen 2023

- In het kader van de Regio Deal Foodvalley lopen we voorop in de omslag naar (en het leren over) een circulaire landbouw voor intensieve veehouderijen. Dit uit zich in de aanwezigheid van een groot aantal 'living labs', actieve participatie van ondernemers en een ondersteunende kennisinfrastructuur.
- De landbouwsector is aangesloten bij de landelijke aanpak om te komen tot circulaire landbouw.

Activiteiten en resultaten

Regio Deal Foodvalley	
Resultaat	Zie paragraaf 2.7

Convenant Weidegang	
Resultaat	Het convenant is succesvol geweest in die zin dat het aandeel beweiding in Nederland is toegenomen. Momenteel is het convenant niet actief meer. De provincie draagt aan weidegang bij door bijvoorbeeld het verbeteren van de landbouwstructuur en door de inzet van POP3 middelen voor kringlooplandbouw. Beweiding kan positief bijdragen aan dierenwelzijn en circulaire landbouw (stikstof) en kan ook kostenbesparing opleveren.

Circulaire en klimaatneutrale melkveehouderij	
Resultaat	Zie paragraaf 2.7, onderwerp 'Kringlooplandbouw; circulair, klimaat, natuurinclusief en rendabel'.

Beter benutten reststromen	
Resultaat	In aansluiting op de eerste voortgangsrapportage is het onderwerp ondergebracht bij de Regio Deal Foodvalley, het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur en ook opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Circulaire Samenleving.

Overige activiteiten

Resultaat	Over mogelijke inzet van bokashi is eerder afstemming gezocht met de fruitteeltsector, voor het mogelijk bij elkaar brengen van biomastromen en die te koppelen aan agrarische bedrijven. Afgelopen jaar is aandacht aan dit onderwerp besteed met de pilot 'Beter bodembeheer met bokashi' (uitgevoerd in het kader van 'Boer aan het Roer' in de Foodvalley).
------------------	---

2.5 Natuurinclusieve landbouw

In de Samenwerkingsagenda Landbouw onderscheiden we twee subthema's bij Natuurinclusieve landbouw. Dit zijn het subthema Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN) en het subthema Waterkwaliteit.

Subthema: Duurzame landbouw met natuur

Doelen 2023

- De projecten van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur.
Noot: dit project is thema-overstijgend en wordt daarom beschreven onder paragraaf 2.7.
- De Utrechtse melkveehouders doen mee met de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.
Noot: dit doel moet een plek krijgen bij de doorontwikkeling van 'kringlooplandbouw'. Zie hiervoor paragraaf 2.7.
- De agrarische sector werkt volgens een Gedragscode Natuur. Normaal agrarisch gebruik op en buiten het boeren erf is in overeenstemming met de Wet natuurbescherming (Wnb).
Noot: aan dit voornemen is als apart spoor geen vervolg gegeven omdat het in de praktijk lastig toepasbaar is.

Activiteiten en resultaten

Pilot natuurinclusieve landbouw in de Groene Contour

Resultaat	Vanuit het actieplan Duurzame Landbouw met Natuur zijn in 2020 twee pilotprojecten voor natuurinclusieve landbouw in de pilot groene contour uitgevoerd en afgerond. De partijen van DLmN hebben in oktober 2020 het eindrapport opgeleverd. Het advies was belangrijk voor de Groene Contour die in 2021 door de Provinciale Staten zijn vastgesteld. In 2022 worden deze scenario's door middel van nieuwe pilots (pilot Groene Contour Fase 2) door de stuurgroep DLmN getest. De provincie werkt de bijbehorende regelingen (afwaardering, vergoedingen en ruimtelijke ordening) verder uit.
------------------	--

Twee GLB-pilots natuurinclusieve landbouw

Resultaat	Beide pilots zijn door de agrarische collectieven Utrecht-Oost en Rijn, Vecht & Venen uitgevoerd. De pilots zijn provinciegrensoverschrijdend en dragen bij aan kennisontwikkeling over natuurinclusieve landbouw. De pilots zijn gefinancierd door het Rijk. Beide pilots gingen over de regionale invulling van de eco-regelingen als onderdeel van het nieuwe GLB, dat 2023 in moet gaan. De resultaten kunnen worden benut bij het opstellen van het Nationaal Strategisch Plan (NSP).
------------------	--

Overige activiteiten en resultaten (niet genoemd in SAL)

Agroforestry als verdienmodel voor Natuurinclusieve landbouw (NIL)

Resultaat	Agroforestry is de bewuste combinatie van bomen en struiken met de productie van voedsel. Daarmee wordt de biodiversiteit van de landbouw vergroot. Het kan een nieuw verdienmodel zijn voor natuurinclusieve landbouw. We zijn gestart met de ontwikkeling van beleid. Dit doen we grotendeels in het kader van de bossenstrategie, die volgens de planning voorjaar 2022 vastgesteld zal worden. Binnen DLMN is het onderwerp reeds opgepakt. Daarnaast organiseert de NMU een netwerk in de provincie. Een aantal projecten rondom agroforestry en voedselbossen hebben we met POP3 middelen kunnen ondersteunen. We nemen deel aan het landelijke netwerk Agroforestry.
------------------	---

Subthema: Waterkwaliteit

Doelen 2023

- De provincie heeft zicht op en zekerheid over de risico's die volgen uit concentraties van diergeneesmiddelen en microverontreinigingen in het oppervlaktewater.
- Vanuit een samenwerking tussen agrariërs en waterschappen is een pakket aan maatregelen ontwikkeld en geïmplementeerd gericht op inrichting, beheer en investeringen. Deze maatregelen reduceren de emissies naar het oppervlaktewater.
- In samenwerking met de waterschappen zijn ecologische doelen vastgesteld voor het Utrechtse oppervlaktewater ('overig' water) dat niet is aangewezen als Europese Kaderrichtlijn Water ('waterlichaam').
- Het Convenant Schoon water Utrechtse fruitteelt 2.0 is uitgevoerd en geëvalueerd.

Activiteiten en resultaten

Deltaplan-aanpak Waterkwaliteit

Resultaat	In 2019 en 2020 heeft de provincie met de waterschappen afspraken gemaakt over de bijdrage van de provincie aan subsidieregelingen van de waterschappen zoals het Regionaal Partnerschap voor Bodem en Water van HDSR en AGV. Hiermee draagt de provincie bij aan het realiseren van de doelstelling van de Kaderrichtlijn Water. Drie van de vier waterschappen hebben een beroep gedaan op de zogenaamde Garantstelling van de provincie Utrecht. De provincie draagt bij aan de subsidieregeling van de waterschappen voor maatregelen bij de boer ter verbetering van de waterkwaliteit. Bij overschrijding van het budget van het waterschap financiert de provincie het resterende deel van de aanvragen. Het jaar 2021 was het laatste jaar dat de Garantstelling van toepassing was. De definitieve afronding van de aanvragen gebeurt in 2022.
------------------	---

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)

Resultaat	Het DAW is een landelijk programma via het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Projecten worden via allerlei routes aangejaagd (POP3, provincies, etc). Het DAW richt zich op samenwerking tussen gebruikers van het landelijk gebied en op integratie van verschillende opgaven. De provincie volgt het DAW en kijkt waar er mogelijkheden liggen om waterkwaliteitsdoelen te bereiken.
------------------	---

Samenwerking landbouw en waterschappen versterken

Resultaat	<p>In het vervolg op hetgeen wat vermeld is in de eerste voortgangsrapportage, is de samenwerking met de agrarische sector en waterschappen voortgezet. Via verschillende instrumenten worden maatregelen gerealiseerd: POP3+, Agrarisch natuur- en waterbeheer, AVP. Andere activiteiten waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In 2021 is er een openstelling geweest in het kader van POP3+ met het oog op waterdoelen. - Vanuit de Regionale Veenweidenstrategie werken we actief mee aan Klimaatlimboeren op Veen. - We denken mee over de nieuwe Uitvoeringsprogramma DAW - We denken mee over maatregelen voor klimaatadaptatie in de landbouw (zie ook onderdeel Klimaat) - Adviseren in kader van gebiedsprocessen. Zo is in 2021 samen met HDSR en collectief RVV gestart met het voorbereiden van een collectief project voor de aanpak van bodemdaling, waterbeheer en biodiversiteit in de polders van Kamerik.
------------------	--

Convenant Schoon water Utrechtse fruitteelt 2.0 verbinden met Actieplan

Resultaat	Het convenant liep in 2020. Er zijn geen aanvullingen op de in de eerste voortgangsrapportage beschreven activiteiten.
------------------	--

De biologische doelen voor niet-KRW wateren ('overig water') zijn opgenomen in het Bodem- en Waterprogramma provincie Utrecht 2022-2027 (BWP).

Onderzoek naar diergeneesmiddelen en microverontreinigingen in water (zoals omschreven in de SAL) valt nu binnen de aanpak van opkomende stoffen. Dat is een aparte paragraaf binnen het BWP. We zijn actief in zowel het duiden van de omvang door monitoring als het volgen van onderzoeken voor mogelijke acties.

2.6 Klimaatneutrale landbouw

In de Samenwerkingsagenda Landbouw onderscheiden we twee subthema's bij klimaatneutrale landbouw. Dit zijn het subthema Klimaat en het subthema Bodemdaling.

Subthema: Klimaat

Doelen

De doelen voor het subthema klimaat in de SAL voor 2030 en 2023 worden afgeleid uit het Klimaatakkoord. Dit landelijke Klimaatakkoord is op 28 juni 2019 afgesloten. Op basis van de in het Klimaatakkoord gestelde doelen gaat de provincie met haar samenwerkingspartners in gesprek om onze (gedeelde) inzet op de lange termijn verder te concretiseren.

Activiteiten en resultaten

Klimaatakkoord	
Resultaat	<p>We geven in Utrecht op een aantal fronten invulling aan het Klimaatakkoord en de provinciale rollen die daarbij genoemd worden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • We dragen bij aan het programma veenweiden/afremmen bodemdaling. Op basis van de SAL is inbreng geleverd bij de totstandkoming van het beleid voor Bodemdaling, zoals dat nu in de Regionale Veenweidestrategie (RVS) verwoord is. • We stimuleren de kringloopaanpak waarmee de ondernemer ook kan sturen op uitstoot broeikasgassen en koolstofopslag in de bodem. Dit krijgt concreet vorm in onder meer de RVS en de Regio Deal Foodvalley. Zie ook de activiteiten onder het thema Circulaire landbouw. • Zoals in de eerste voortgangsrapportage gemeld is, zijn er POP3 middelen ingezet met name investeringssubsidies op energiebesparing en opwekken van energie.

Uitvoering provinciaal Programma Klimaatadaptatie	
Resultaat	<p>Binnen het Programma Klimaatadaptatie 2020-2023 van de provincie (vastgesteld september 2020) wordt onder het verankeren van klimaatadaptatie in het provinciaal beleid ook het onderwerp klimaatadaptatie in relatie tot landbouw opgepakt. In opdracht van de provincie Utrecht heeft adviesbureau Sweco in samenwerking met de Wageningen Universiteit een onderzoek ('stresstest') uitgevoerd om de risico's van klimaatverandering (hitte, droogte, wateroverlast) voor de Utrechtse landbouwsector in beeld te brengen. Om het onderzoek goed te laten aansluiten bij de praktijk zijn voor de verschillende Utrechtse regio's rondtafelgesprekken georganiseerd waar zowel de agrarische sector als het waterschap, gemeenten en de provincie Utrecht voor waren uitgenodigd. Inmiddels is de stresstest en het bijbehorende rapport opgeleverd, deze komen openbaar beschikbaar via het Klimaatportaal, dit is één van GeoApps van de Provincie Utrecht.</p> <p>Daarnaast hebben provincie Utrecht en HDSR opdracht gegeven aan bureau Schuttelaar om een Inspiratie Magazine vorm te geven. In dit magazine Toekomst Boeren vertellen tien boeren van binnen en buiten de provincie hoe zij omgaan met klimaatverandering op hun bedrijf. In maart 2022 zal dit magazine in hard copy en digitaal beschikbaar komen.</p> <p>Komende periode wordt er verder gewerkt om middels de bovengenoemde producten meer bekendheid te geven aan de impact van klimaatverandering en de mogelijkheden voor klimaatadaptatie voor de landbouwsector. Ook wordt er onderzocht welke financieringsmogelijkheden er zijn voor maatregelen voor</p>

	klimateadaptatie. Hierin wordt nauw samengewerkt met LaMi en de DPRA-werkregio's waar waterschap, provincie en gemeente zich samen inspannen voor klimateadaptatie.
--	---

Energie neutrale landbouwsectoren

Resultaat	Het project Energie neutrale Melkveehouderij (ENM) is 14 februari 2020 formeel afgerond. Voor de verdere inzet voor energie neutrale landbouwsectoren is geen apart traject opgezet maar dit maakt onderdeel uit van het Programmaplan Energietransitie 2020-2025.
------------------	--

Het onderwerp 'Waterberging en retentie realiseren' uit de SAL heeft een plek in het Bodem en Waterprogramma provincie Utrecht 2022-2027, paragraaf 'voldoende water en voorkomen wateroverlast'.

Subthema: Bodemdaling

Doelen 2023

- Het provinciaal Programma Bodemdaling (2019 – 2020) is uitgevoerd.
- Voor de gebieden waar geen of alleen een aangepaste vorm van landbouw mogelijk blijkt te zijn, zijn de ontwikkelingsperspectieven in beeld gebracht en is verkend hoe deze kunnen worden gerealiseerd.

Activiteiten en resultaten

Programma Bodemdaling

Resultaat	Op 30 september 2020 is het Uitvoeringsprogramma bodemdaling Provincie Utrecht 2020-2023 vastgesteld en in februari van 2022 is de Regionale Veenweidestrategie (RVS) vastgesteld door de Provinciale Staten. De doelen en ambities van het Uitvoeringsprogramma bodemdaling en nu de RVS zijn actueler dan zoals die in de SAL verwoord staan, en nu ook leidend in de aanpak van bodemdaling en de rol van de agrarische sector hierin.
------------------	---

2.7 Thema overstijgend

Veel activiteiten dragen logischerwijze bij aan meerdere thema's uit de SAL. In de meeste gevallen zijn onderwerpen echter wel goed onder te brengen bij een van de zes thema's. In deze paragraaf beschrijven wij de onderwerpen die echt thema overstijgend zijn. Het gaat om:

- Regio Deal Foodvalley
- Kringlooplandbouw
- Duurzame Landbouw met Natuur
- LaMi; het platform over landbouw en milieu in Utrecht
- Plattelandscoaches
- Het Plattelandsontwikkelingsprogramma en het Nationaal Strategisch Programma

Regio Deal Foodvalley

In juli 2019 zijn het Rijk en de regionale partners uit Foodvalley de Regio Deal Foodvalley overeengekomen en is er een samenwerkingsovereenkomst (SOK) getekend. De Regio Deal loopt tot en met 2023 en de provincie draagt financieel bij om de uitvoering mogelijk te maken.

De Regio staat niet op zich. Veel activiteiten dragen bij aan andere en bestaande programma's, bijvoorbeeld gericht op luchtkwaliteit en de reductie van ammoniakemissies. De Regio Deal Foodvalley levert hiermee ook aan verschillende doelen uit de SAL een bijdrage. Met name zoals die genoemd zijn onder de thema's Gezondheid, Economisch rendabel, Circulaire landbouw en Klimaatneutrale landbouw. In de Deal worden drie 'sporen' onderscheiden waarvan vooral de eerste twee een link hebben met de SAL:

Spoor 1. Toekomstbestendige Landbouw (in de SOK: Versnelde transitie van de primaire sector). Dit spoor werkt aan drie inhoudelijke thema's; emissiereductie, circulair veevoer en bodemkwaliteit, aangevuld met 'implementatie en communicatie' (met ook aandacht voor verdienmodellen). Het doel is om op ruim 70 agrarische bedrijven zo'n 40 innovaties in de praktijk te testen. Inmiddels hebben zich voldoende bedrijven gemeld die willen deelnemen. Op 45 bedrijven is de uitvoering ook daadwerkelijk begonnen. Concrete voorbeelden van innovaties zijn: gescheiden opvang van urine en mest, de toepassing van rubberen welzijnsvloer, de herintroductie van diermeel, de toepassing van kruidenrijk grasland en bokashi en precisielandbouw. Verder zijn voor verschillende onderwerpen masterclasses en webinars gehouden.

Spoor 2. Voeding en gezondheid (in de SOK: Gezonde voeding van prille start tot oude dag). Binnen Spoor 2 sluit met name het project Eetomgeving aan bij onze provinciale Voedselagenda. Binnen dit project werken wij samen met onder andere gemeenten Utrecht, Veenendaal en Rhenen, om in wijken en bij horecaondernemers het onderwerp op de agenda te zetten. In het najaar van 2021 zijn er gesprekken gestart met wijk Overvecht in stad Utrecht, wijk Schrijverspark in Veenendaal en met gemeente Rhenen in het kader van co-creatie onderzoek. Door de lockdown in december is dit traject gepauzeerd en wordt het onderzoek voortgezet in voorjaar 2022. Voor het co-creatie traject zijn voorlopig 13 restaurants in provincie Utrecht geworven, waarvan een groot aantal horecaondernemingen uit stad Utrecht. In februari 2022 worden een aantal startsessies georganiseerd met de restaurants.

Kringlooplandbouw; circulair, klimaatneutraal, natuurinclusief en rendabel

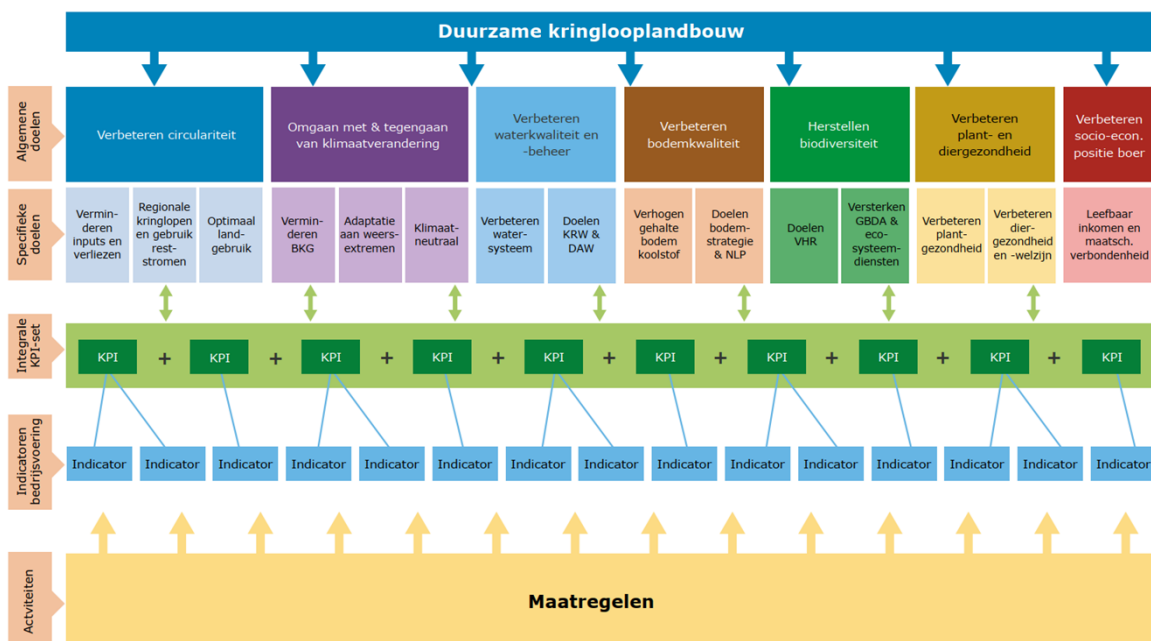
In de SAL is de actie opgenomen om een programma circulaire en klimaatneutrale melkveehouderij op te stellen. Meer in algemene zin is het Utrechtse landbouwbeleid gericht op een transitie van de sector naar een meer circulaire, natuurinclusieve, klimaatneutrale én economisch rendabele landbouw.

Een aantal maatschappelijke opgaven, zoals die voor stikstof, bodemdaling, klimaat en waterkwaliteit, zijn de laatste jaren urgenter geworden. Het recente regeerakkoord heeft de eerder gestelde ambities op belangrijke onderdelen flink aangescherpt en stelt ook middelen beschikbaar. De verschillende opgaven vragen om concrete prestaties van de landbouw. Bijvoorbeeld, welke mate van circulariteit is nodig om de stikstofnormen op N2000 gebieden te halen? Hoeveel moet de broeikasgasemissie van een bedrijf dalen om tegemoet te komen aan het Klimaatakkoord? Bij het toewerken naar een sector die kan voldoen aan de genoemde opgaven is het begrip Kringlooplandbouw de afgelopen jaren steeds meer centraal komen te staan. Waarbij overigens de ontwikkelingsrichting redelijk helder is, maar de te behalen normen (nog) niet concreet zijn benoemd. De vraag is ook of dit op landelijk niveau gaat gebeuren. Vaak zal maatwerk wenselijk zijn, naar gebied en opgave.

Een manier om concreter invulling te geven aan Kringlooplandbouw is door te gaan werken met zogenaamde Kritische Prestatie Indicatoren, KPI's. Het Rijk en de provincies werken samen met onderzoeksinstituten en de agrarische sector in verschillende pilots en proeftuinen aan de uitwerking van KPI's.

Wat zijn KPI's?

Maatregelen die een boer neemt op zijn bedrijf kunnen aan de hand van indicatoren worden beschreven. Een aantal indicatoren samen vormen KPI's die op hun beurt iets zeggen over specifieke doelen (opgaven) waaraan de landbouw kan of moet bijdragen. Samen geven deze doelen aan in hoeverre sprake is van kringlooplandbouw. In onderstaande figuur is de rol van KPI's aangegeven in een conceptueel kader dat in opdracht van LNV is ontwikkeld.

KPI's geven dus aan hoe een bedrijf bijdraagt aan de algemene maatschappelijke doelen en dus hoe duurzaam een bedrijf is. Het gaat bij KPI's dus niet om indicatoren die de beoogde impact direct meten (bijvoorbeeld waterkwaliteit, stikstofdepositie of het aantal weidevogels), maar om de condities die het directe resultaat zijn van het handelen van de boer en tegelijkertijd cruciaal zijn voor de beoogde impact. Het kan bijvoorbeeld gaan om bodemoverschot fosfaat, ammoniakemissie per hectare of het areaal kruidenrijk grasland voor de weidevogels.

Op deze manier vormen KPI's de verbinding tussen duurzaamheidsdoelen enerzijds en het handelingsperspectief van boeren anderzijds. Dit biedt meer garantie op succes, omdat het de boer de mogelijkheid biedt maatregelen te kiezen die het meest effectief, passend en lonend zijn in de eigen context en daarmee meer eigenaarschap geven op doelrealisatie.

Stand van zaken ontwikkeling KPI's

Met name in de zuivelketen worden KPI's al toegepast. Meerdere zuivelcoöperaties betalen een hogere melkprijs als melkveehouders voldoen aan bepaalde streefwaarden voor deze KPI's. De bekendste is de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij die door Friesland Campina, Rabobank en het Wereld Natuur Fonds is ontwikkeld. Op basis hiervan heeft Friesland Campina de melkstroom 'On the way to Planet Proof' in de markt gezet.

Om de verschillende maatschappelijke opgaven te kunnen combineren met een perspectief voor agrarische ondernemers is een veel uitgebreidere set aan KPI's zeer welkom. In diverse regeringsadviezen komt de aanbeveling terug om te sturen op integrale bedrijfsdoelen in plaats van op sectorale normen en middelen en daarvoor ketengerichte KPI's en certificering te stimuleren. Dit kwam terug in het stikstofadvies van de Commissie Remkes, in de adviezen van de Taskforce Verdienvermogen en recent in een rapport van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur. Mede als uitvloeisel hiervan heeft het ministerie van LNV opdracht gegeven om sets van KPI's te ontwikkelen voor de grondgebonden sectoren. Deze opdracht loopt tot eind 2022. Ook daarna zal de ontwikkeling verder moeten gaan.

De provincie Utrecht levert net als een aantal andere provincies een bijdrage aan de ontwikkeling van kringlooplandbouw en KPI's. In aansluiting op de voorbeelden uit de vorige voortgangsrapportage SAL lopen nu en de komende jaren de volgende ontwikkeltrajecten:

- In samenwerking met vertegenwoordigers van de agrarische sector (LTO, NFO en collectieven), waterschap, gemeenten en bedrijfsleven wordt in de Kromme Rijnstreek een Proeftuin Biodiversiteitsmonitor ontwikkeld waarin een regionale set van KPI's en streefwaarden wordt opgesteld. Op basis hiervan bepalen partijen of ze ondernemers willen belonen. Er vindt afstemming plaats met het gebiedsproces Kolland-Overlangbroek.
- De Proeftuin Veenweiden 2.0. wordt uitgevoerd in het kader van het gebiedsproces Nieuwkoopse Plassen. De bedrijfsprestaties van boeren wordt in beeld gebracht en boeren krijgen adviezen hoe via managementmaatregelen de prestaties ten aanzien van stikstof en broeikasgassen verbeterd kunnen worden.
- Samenwerking met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in kader van het landelijke KPI traject.
- De Regio Deal Foodvalley draagt bij aan de kennis over Kringlooplandbouw.
- Via het platform LaMi dragen we bij aan de kennisverspreiding over dit onderwerp.
- Kringlooplandbouw en sturing op KPI's is een belang onderdeel om de maatschappelijke opgaven voor onder andere stikstof, bodemdaling, waterkwaliteit en biodiversiteit te combineren met een vorm van duurzame rendabele landbouw.

Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN)

In de SAL zijn voor het project DLmN de volgende doelen benoemd (2023):

- 50 duurzame bedrijfsplannen zijn operationeel (met geïntegreerde doelen op het gebied van circulariteit, natuur, milieu, energie, water, bodemdaling, landschap en klimaat).
- De kennis en ervaringen met deze duurzame bedrijfsplannen zijn gedeeld met alle boeren in Utrecht.
- Voor het genereren van alternatieve methoden van de groene contour-realisatie is eind 2020 een pilot natuurinclusieve landbouw in de groene contour uitgevoerd en geëvalueerd.
- Monitoringsgegevens van flora en fauna zijn voldoende voorhanden om tot efficiënte inrichting- en beheermaatregelen te komen en biodiversiteitseffecten in beeld te brengen.
- Het (digitale) kennisplatform is dé informatieplek voor natuurinclusieve landbouw in de provincie Utrecht en wordt veelvuldig geraadpleegd door agrariërs en andere betrokkenen.
- Door de gezamenlijke uitvoering van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur is het vertrouwen en de samenwerking tussen de partners van het actieplan gegroeid.

Activiteiten en resultaten

Afgelopen jaar is de eerste fase van het Actieplan Duurzame Landbouw met Natuur (DLmN) afgerond. Wij hebben dit initiatief vanaf 2019 financieel ondersteund en we denken mee bij de uitvoering van verschillende projecten. Het platform LaMi van de provincie, met als belangrijke doelgroep agrarische ondernemers, is volop benut voor promotie van het project en kennisdeling. Het Actieplan moeten bijdragen aan een meer natuurinclusieve landbouw en hiermee verhoging van de biodiversiteit. Tot en met eind 2021 zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Er zijn meerdere webinars georganiseerd.
- Tot einde 2021 zijn 40 duurzame bedrijfsplannen opgesteld en is een tiental in de maak.
- Van meerdere gebieden is een analyse van de biodiversiteit gemaakt. Deze analyses worden gebruikt voor bewustwording en invulling van de duurzame bedrijfsplannen.
- Er zijn factsheets opgesteld over mogelijke verdienmodellen voor natuurinclusieve landbouw.
- Er is een POP3 aanvraag ingediend om het onderwerp Verdienmodellen verder door te ontwikkelen
- Als provincie verbinden we DLmN met andere projecten en opgaven. Hierbij kan gedacht worden aan concrete projecten als de Plattelandscoaches en de Regio Deal Foodvalley maar ook aan de inbreng bij grote opgaven zoals bodemdaling, de stikstofopgave en waterkwaliteit. Voor de tweede fase (2022-2023) van DLmN is eind 2021 een subsidieaanvraag ingediend.
- Wat betreft de pilot Groene Contour hebben Provinciale Staten een vijftal scenario's vastgesteld op basis van het advies van de stuurgroep DLmN. De pilot Groene Contour krijgt een vervolg in 2022, waarbij de praktische haalbaarheid van de vijf scenario's wordt onderzocht op een aantal agrarische bedrijven.
- Naast DLmN hebben we in 2021 een tweetal POP3+ openstellingen georganiseerd rondom natuurinclusieve landbouw. Eén was gericht op Kennisoverdracht en de ander op Innovatie. In totaal is hiervoor € 1,6 mln. geprogrammeerd. Er zijn nog geen aanvragen beschikt.
- Vanuit het thema natuurinclusieve landbouw wordt ook een bijdrage geleverd aan het Strategisch Bosbeleid. Hierin geven we invulling aan het beleid agroforestry en voedselbossen. Deze nieuwe vormen van agrarisch grondgebruik zijn een kans voor ondernemers die een grote bijdrage kan leveren voor meer bomen en bos in de provincie.

LaMi: het platform over landbouw en milieu in Utrecht

LaMi is voor ons het platform voor de agrarische ondernemers en erfeigenaren die werken aan de (verdere) verduurzaming van hun bedrijfsvoering. De praktijk staat centraal. Op de website en onder andere via de digitale nieuwsbrief (maandelijks met een bereik van >1.200 ontvangers), tijdens bijeenkomsten die worden georganiseerd en via de Aanjager delen wij inspirerende voorbeelden en informatie. Het werken aan een duurzame land- en tuinbouw met financieel gezonde bedrijven staat centraal. We doen dit door partijen samen te brengen, de uitwisseling van kennis te stimuleren en te inspireren. LaMi bestaat sinds 1998.

Afgelopen jaar is werk gemaakt van een nieuwe website. Samen met de partners is gewerkt aan een communicatiestrategie. Het is de bedoeling om in de berichtgeving nog meer de ontvanger en het handelingsperspectief centraal te stellen.

De uitvoering van LaMi verloopt via de Agenda Vitaal Platteland.

Plattelandscoaches

Er komen veel opgaven op het landelijk gebied af, die voor een groot deel op 'het erf' landen. Het al dan niet kunnen realiseren van deze maatschappelijke doelen hangt voor een groot deel af van de motivatie en mogelijkheden van de agrarische ondernemers. Vanuit de opgave om asbestsanering te stimuleren en een transitie van de landbouw te faciliteren is in 2020 het project Plattelandscoaches opgezet. De doelgroep omvat alle erfeigenaren met asbestdaken en agrarisch ondernemers in het landelijk gebied. De coach ondersteunt erfeigenaren bij vragen rondom transitie naar duurzame landbouw, waaronder asbest. Dit gebeurt op basis van de principes onafhankelijk en vraaggericht. De aanpak richt zich dus op de intrinsieke motivatie van de ondernemer.

Medio november 2020 is gestart met de publiciteitscampagne om agrarisch ondernemers gebruik te laten maken van plattelandscoaches. Eind 2021 hebben 198 ondernemers en/of erfeigenaren gebruik gemaakt van een coach. De onderwerpen waar ondernemers mee aan de slag willen zijn zeer divers. De coach begeleidt en adviseert agrariërs bij keuzes zoals transitie en verduurzaming van het landbouwbedrijf, bedrijfsovername, bij verandering van de functie van het erf (onder andere bij vrijkomende agrarische bebouwing) of bij beëindiging van het landbouwbedrijf. Ook erftransities met 'asbest er af en zon erop' krijgt in dit traject waar mogelijk en gewenst de nodige aandacht.

Uit de eerste evaluatie blijkt dat deze manier van werken waardering en *goodwill* oogst van zowel de deelnemers als stakeholders die steeds nauw zijn betrokken bij de totstandkoming van het project. Voorjaar 2022 worden de Provinciale Staten apart geïnformeerd over de voortgang van dit traject.

Naast de begeleiding van de agrarische ondernemers bij het maken van toekomstbestendige keuzes vindt er ook issue-monitoring (signalen) plaats. Dit draagt bij aan het inzicht in wat er leeft onder de doelgroep. De signalen worden geanonimiseerd doorgespeeld naar de ambtelijke organisatie. Deze informatie kan indien mogelijk worden meegenomen bij aanpassing van beleid in de toekomst en zal daar waar gewenst worden teruggekoppeld.

De uitvoering van LaMi verloopt via de Agenda Vitaal Platteland.

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) en het Nationaal Strategisch Programma (NSP)

POP3+

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie omvat verschillende subsidieregelingen. Bij drie onderdelen hebben de provincies een belangrijke rol in de uitvoering. De provincie is tevens de belangrijke co-financierder.

1. Grondgebonden maatregelen; het Agrarisch Natuur en Landbouw beheer (ANLb).
2. Niet grondgebonden maatregelen; projectsubsidies onder de naam POP3.
3. LEADER.

Ad1) Het ANLb is voor verduurzaming van de landbouw een belangrijk programma. Over het ANLb wordt u apart geïnformeerd via de visie Agrarisch Natuurbeheer en de driejaarlijkse Rapportage Natuur.

Ad2) Het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) is gericht op innovatie en verduurzaming van de agrarische sector. In de provincie Utrecht is in 2016 de uitvoering van de derde periode van dit programma gestart, onder de naam POP3. Het POP3 zou in 2020 aflopen. Omdat het op Europees niveau niet gelukt is om vanaf 2021 een nieuw programma te laten ingaan is het POP3 verlengd onder de naam POP3+.

Dit subsidieprogramma wordt in deze voortgangsrapportage bij verschillende onderdelen aangehaald. Naast het ANLb vormen de zogenaamde 'niet grondgebonden maatregelen' die via het POP3 financieel gesteund worden, voor de provincie dan ook een belangrijk instrument om haar doelstellingen te realiseren. De SAL vormt een belangrijk kader voor de verschillende subsidieopenstellingen door de jaren heen. In totaal (EU en cofinanciering) is tot nu toe in het kader van het niet grondgebonden deel ruim 40 mln. subsidie verstrekt.

Het afgelopen jaar is binnen POP3+ opengesteld: de regeling Kennisoverdracht aan groepen landbouwers, Samenwerking voor innovaties voor samenwerkingsverbanden waarbij de landbouw is vertegenwoordigd en de regeling Niet productieve investeringen water, waar de waterschappen gebruik van maken. De eerste twee regelingen waren gericht geweest op nieuwe verdienmodellen voor natuurinclusieve landbouw en de laatste richtte zich op water- en klimaatdoelen.

Ad3)

Met het LEADER-subsidieprogramma worden lokale initiatieven financieel ondersteund. Initiatieven die van onderaf ontstaan met een sterk sociaaleconomische component. In de provincie Utrecht bestaan twee LEADER-gebieden die elk hun eigen plan, Lokale Ontwikkelstrategie (LOS), kennen. Via zogenaamde Lokale aanjaaggroepen (LAG) worden initiatieven van idee tot project verder geholpen. Uiteindelijk wordt een project als subsidieaanvraag ingediend en dan beoordeelt de LAG het project op inhoudelijke gronden op basis van de eigen LOS. De activiteiten, die door het LEADER-programma mogelijk worden gemaakt, kunnen ook bijdragen aan de doelen uit de SAL maar de SAL vormt hiervoor niet direct het beleidskader. In 2022 zal een evaluatie plaatsvinden die benut zal worden voor de komende GLB periode.

NSP

In 2023 gaat het nieuwe Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid 2023-2027 (GLB) van start. De Nederlandse invulling wordt uitgewerkt in het Nationaal Strategisch Plan (NSP). Eind vorig jaar heeft de minister van LNV het GLB-NSP naar de Europese Commissie gestuurd. De provincies waren betrokken bij de uitwerking van het NSP, de Commissie RGW en PS zijn afgelopen jaar een aantal malen geïnformeerd over de voortgang. Bij de uitvoering van het NSP vanaf 2023 hebben de provincies een belangrijke rol. Het is de inzet van de provincie Utrecht dat de invulling van het programma goed aansluit op de provinciale beleidsdoelen van landbouw en de maatschappelijke opgaven.

3. Moties

Tijdens de behandeling van de Landbouwvisie (september 2019) en de Samenwerkingsagenda Landbouw (februari 2019) zijn meerdere moties aangenomen. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de moties die bij de eerste voortgangsrapportage nog niet waren afgedaan.

Motie 14 - Utrechtse aanpak dierenwelzijn (Samenwerkingsagenda Landbouw 18-02-2019)

Inhoud motie (SAL)

Te komen met een voorstel voor een Utrechtse aanpak om waar mogelijk het welzijn van landbouwhuisdieren te verbeteren.

- Provinciale Staten hebben met de vaststelling van de Samenwerkingsagenda Landbouw in een motie aandacht gevraagd voor het onderwerp dierenwelzijn. Gevraagd is om met een voorstel te komen voor een Utrechtse aanpak om waar mogelijk het welzijn van landbouwhuisdieren te verbeteren.
- In de eerste voortgangsrapportage SAL is het resultaat van de eerste verkenning samengevat. Over onze rollen en verantwoordelijkheden op het gebied van dierenwelzijn. Toen is ook verwezen naar het lopende onderzoek van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA).
- De RDA heeft in 2019 de publicatie “De Staat van het dier” uitgebracht. Momenteel wordt met dit basis gewerkt aan een publicatie over het onderwerp “Dierenwelzijn in verschillende bestuurslagen”. Deze studie bevindt zich momenteel in een afrondende fase en wordt volgens de laatste berichten rond de zomer aangereikt. De definitieve afwikkeling van de Utrechtse motie vindt daarna plaats.
- Vanuit de provincie is met zowel het ministerie van LNV als met de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) contact onderhouden.

Motie 96 - Landbouw en luchtkwaliteit (Landbouwvisie 24-09-2018)

Deze motie wordt meegenomen in de Uitvoeringsagenda gezonde lucht. De terugkoppeling van de afhandeling zal ook bij de volgende voortgangsrapportage SAL worden meegenomen.

4. Tot slot; Relatie met andere opgaven voor het landelijke gebied

De realisatie van een aantal grote maatschappelijke opgaven in combinatie met een rendabele landbouw als drager van een vitaal platteland vraagt de komende jaren een grote inzet van de sector en overheden. Voor de provincie betekent dit het combineren van de inzet zoals die beschreven staat in de Landbouwvisie en de SAL met een groot aantal (andere) maatschappelijke opgaven waarvoor de provincie Utrecht, samen met anderen, aan de lat staat. Deze opgaven zijn niet nieuw en vormden ook al de basis voor het opstellen van de SAL een aantal jaren terug. Wel zijn de doelstellingen voor verschillende opgaven sinds die tijd aangescherpt en urgenter geworden. Het gaat hierbij in de eerste plaats om de opgaven voor stikstof, bodemdaling, waterkwaliteit en natuur. Maar ook die voor bijvoorbeeld klimaat(adaptatie), de energietransitie en onderwerpen als Groen Groeit Mee.

De voornemens van het nieuwe Kabinet Rutte IV benadrukken nogmaals de urgentie voor de genoemde opgaven. Het is nu aan de verschillende overheden, maar ook aan de sector en maatschappelijke organisaties, om de voornemens uit te werken tot gebiedsgerichte integrale plannen waarmee de maatschappelijke opgaven gerealiseerd kunnen worden en een perspectief geboden kan worden aan individuele agrarische ondernemers die hun bedrijf willen voortzetten. Beleid om te komen tot een duurzame sector die samengaat met de verschillende maatschappelijke opgaven kan alleen maar worden uitgewerkt in samenhang met die opgaven. Andersom vormt voor ons de Landbouwvisie en de SAL een belangrijke bouwsteen voor andere opgaven. Het 'Handelingskader Stikstof' en de 'Regionale Veenweidestrategie' zijn belangrijke voorbeelden hoe dit samen opgaat. De verdere uitwerking en implementatie van dit beleid zal de komende jaren ook vanuit de SAL een belangrijke speerpunt zijn.

Tegelijk zal het komende jaar en daarna moeten worden bekeken of het beleid zoals dat verwoord is in de Samenwerkingsagenda Landbouw nog voldoet als basis voor het beoogde beleid van de provincie Utrecht.